

OBLJETNICE (SPROVOD PAVLA RITTERA VITEZOVIĆA U BEČU 21. SIJEČNJA 1713. GODINE)

Jembrih, Alojz

Source / Izvornik: **Kroatologija : časopis za hrvatsku kulturu, 2014, 4, 204 - 214**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:624418>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

OBLJETNICE*

SPROVOD PAVLA RITTERA VITEZOVIĆA U BEČU
21. SIJEČNJA 1713. GODINE

Iako je o tom već bilo riječi na 3. kroatološkoj konferenciji (26–28. rujna 2013. u organizaciji Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu), na kojoj sam prvi put široj publici predočio arhivske podatke u vezi sa sprovodom Pavla Rittera Vitezovića u Beču, činim to i ovdje, u ovom članku, s namjerom da se šira znanstvena javnost upozna s izvornim podacima.

U katedralnom arhivu u Beču (*Domarchiv*), u knjizi ukopa (*Bahrleibuch – Begräbnisbuch 1713–1714*), na početku fol. 16v, na lijevoj rubnici gore piše: *Conduct. Ritter* ('Sprovod Ritter'), a uz nadnevak *21. Jänner 1713.* nalazi se i sljedeći zapis:

Der Wohlgeborene Herr, Herr Paulus Ritter Freiherr der Römischen Kaiserlichen Majestät Rath und vice Commisarius zu Liga und Carbava ist beim Golden Bären Am Alten Fleischmarkt an Lungenkathar, alt 61 Jahre gestorben.

Dakle, podatci govore o Vitezoviću i njegovim častima, mjestu i uzroku smrti kao i njegovoj starosti. „Blagorodni gospodin, gospodin barun Pavao Ritter, savjetnik kraljevskoga veličanstva i dožupan Like i Krbave, umro je [u gostionici] *Kod zlatnog Medvjeda*, Stari Mesni trg, od upale pluća, 61 godinu star“ – glasio bi prijevod njemačkoga zapisa. Potom je opisan ceremonijalni slijed sprovoda te cijena ceremonijalne povorke. Na prvom je mjestu navedeno da je sprovod bio kod Sv. Stjepana (katedrale): *Zu Sanct Stefans Dom*, a onda slijedi: *Bürgeleuter* (zvonar) zvonio je za 3 florena i 45 krajcara; *Herrn Curaten* (kapelani) stajali su 4 florena, *Bahrtuch* (crni pokrivač za nosila/lijes) – 4,30; *Grabstätt am Römerbühl* (grobno mjesto na tzv. Rimskom brežuljku, iza apside katedrale) – 3; *Musicis* (muzika) – 4; *Bahrleihe und Mässner* (lijes i poslužitelj) – 1,30; *Kichendiener* (sakristan) – 0,30; 6 *Träger sambt Mäntl* (6 nosača u kutama) – 4,30; 6 *Windlichter* (6 svijećonoša) – 1,30; 6 *Kuntensburschen* (6 dječaka u kutama, ministranti) – 0,54; *Bahr* (postolje za lijes) – 0,30; *Totengreber* (grobar) – 0,45. Ukupna novčana svota Vitezovićeve sprovoda iznosila je 29 florena i 24 krajcara

* Tekst objavljujemo povodom 300. obljetnice Vitezovićeve smrti.

Consul. *Der Wohlgeborene Herr von Lail. Ritter*
Litter. von Frau. In Comp. Rath. Maj. Rath.
und vice Commisarius zu Liga. und Carbar.
ist bey dem goldenen Bären am neuen Fleisch-
markt an Lunge. Cathar besch. alt 61 Jahr.
zu W. No.

Eintrag	3, 45,
Johan Carbar	4,
Wespe	4, 30,
gold. B. am Fleisch. B. B.	3,
Musici	4,
Kapellmeister und Organist	1, 30,
die ersten Tische	30,
6. Tische zum B. Markt	4, 30,
6. Stunden Tische	1, 30,
6. die Tische	57,
Kaffe	30,
Wachhaber	45,
<i>Pelican.</i>	<i>129 24</i>

(novčića). Znak koji je nošen na sprovodu bio je pelikan (*Pelican*).¹

Uz taj je zapis zanimljiv još jedan, i to zapis mrtvozornika u knjizi tzv. *Toten-Protokoll Buch*, odnosno *Totenbeschauprotokoll* (1. Jäner 1711 – 30. Aug. 1713) koja se nalazi u gradskom i zemaljskom arhivu u Beču (*Wiener Stadt- und Landesarchiv*). Na fol. 327v, pod nadnevkom *Den 21. Jener 1713.* piše:

Der Wohlgeborene Herr Paulus à Ritter Freiherr Weyland der Röm. Kaiserl. Majestät Rath und vice Commisarius zum Liga und Carbaria ist beim Goldenen Bären am alten Fleischmarkt an Lunge Cathar beschaut, alt 61 Jahr.

Budući da se u spomenutim arhivskim podatcima ne nalazi zapisan 20. siječnja kao dan Vitezovićeve smrti, postavlja se pitanje koji je to dan u siječnju 1713. u Beču umro Vitezović. U literaturi hrvatskih autora, a najprije u knjizi Vjekoslava Klaića *Život i djela Pavla Rittera Vitezovića* nalazimo da je to 20. siječnja (Klaić 1914: 290), izuzev Tomaša Mikloušića, koji je u svojoj knjizi *Izbor dugovanj vsakoverstneh* naveo 17. prosinac kao datum Vitezovićeve smrti (Mikloušić 1821: 91). Klaić nije naveo odakle mu podatak da je Vitezović umro 20. siječnja. Ovdje predočeni zapisi spo-

¹ Taj sam zapis presnimio još 2005, a ovdje ga prvi put predočujem javnosti. Moglo bi se postaviti pitanje tko je podmirio troškove Vitezovićeve sprovoda. Po mojem mišljenju to je učinio netko iz Beča, možda carski dvor, jer je Vitezović u knjizi sprovoda naveden sa svim častima koje mu je za života taj isti dvor dodijelio.

minju 21. siječnja. Dvojbu oko dana Vitezoviće smrti, držim, moguće je riješiti sljedećom pretpostavkom. U Beču je tada vladala kuga; stoga, ako je Vitezović umro 21. siječnja, bio je isti dan i pokopan. U tom nas učvršćuje i članak pod naslovom: “Od koje je bolesti umro Pavao Ritter-Vitezović?”. Autor članka Lavoslav Glesinger piše: “U prosincu 1712. izbila je u Beču epidemija kuge koja je potrajala sve do veljače 1714. Bila je to jedna od najžešćih epidemija koje su harale u Beču: oboljelo je oko 12.400 ljudi od kojih je umrlo oko 9.000 (72%), među njima 10 liječnika i oko 50 ranarnika. Osobito žestoko harala je epidemija prvih mjeseci god. 1713. (...) Vremenska koincidencija Vitezovićeve smrti s najjačim razmahom kužne epidemije mora pobuditi pomisao da je Vitezović bio žrtva kuge utoliko više, što je epidemija najjače harala upravo u onom dijelu Beča u kojemu je Vitezović stanovao“ (Glesinger 1965: 562). Dakle, epidemija je bila najjača u centru, oko katedrale, te u obližnjim ulicama, pa tako i u ulici *Am alten Fleischmarkt* br. 6 u kojoj je Vitezović umro (u svratištu *Zum goldenen Bären*).² Klaićev zapis o 20. siječnju kao danu Vitezoviće smrti, koji je naveo u svojoj knjizi, trebalo bi ubuduće ispraviti, to više što sada raspolažemo izvornim podacima. Klaić, naime, zapisuje: „Dne 20. siječnja 1713. – bio je petak – oko sedam sati u jutro, ispustio je Pavao Ritter svoju veliku dušu“ (Klaić 1914: 290). No, Klaić ne navodi nikakav izvor za taj podatak.

No mislim da će ono što Klaić ipak navodi biti zanimljivo i za današnjega čitatelja, to više što govori o Vitezovićevim stvarima pronađenima u njegovoj sobi u Beču. Klaić piše: „Namah sutradan iza (nakon) smrti Ritterove došli su u njegov stan izaslanici ugarske kancelarije, naime ekspeditor te kancelarije Ivan Tarnocy zajedno sa zakletim bilježnikom iste kancelarije Petrom Veghom, da popišu svu njegovu ostavinu. Taj popis (inventarium rerum perillustris condam domini Pauli Ritter) sačuvan je u izvorniku, te je pohranjen u zborniku, koji se čuva sveučilišnoj knjižnici (NSK) u Zagrebu (sa signaturom S. M. 30.B.3.). Iz toga inventara razabira se, da se gotovih

² Do 1785. u ulici *Am alten Fleischmarkt*, na kućnom broju 6, postojala je gostionica „*Gasthof zum goldene Bären*“, za koju, u povijesnom leksikonu Beča, čitamo da je bila sastajalište mađarskih trgovaca volova i srpskih kupaca. Gostionica je imala veliku plesnu dvoranu. Danas (isto) mjesto, na kojem je bila spomenuta gostionica, u istoj ulici, nosi kućni broj 14 (Czeike 1992: 252). U vezi sa današnjom numeracijom spomenute zgrade treba reći da je ona izgrađena 1900. u stilu rane bečke secesije. Prijašnje su numeracije bile također različite: 741, 743, 697. Zgrada nosi broj 6 sve do 1911, a broj 14 zgradi je dodijeljen između 1911. i 1929. O povijesti, vlasnicima i založništvu prethodnih zgrada (u odnosu na današnju) i numeraciji, vidi: Harrer 1954: 178–179; *Winkler's Orientierungs-Plan* 1862: 21; *Verzeichniss der Liegenschaften im Gemeindegebiete der K. K. Bundeshauptstadt Wien* 1885: 74; Salzburger 1927: 18; Behsel 1829: 21. Navedena djela konzultirao sam 19. II. 2014. u Wiener Stadt- und Landesarchiv.

novaca (izuzev dva kremnička dukata) nije našlo, nego odijela, rubenine, a poglavito štampanih knjiga (tudjih i njegovih) i rukopisa. Većina robe bila je smještena u dva zatvorena sanduka, jedan prosti drveni, a drugi kožom presvučeni. Od odijela bila je vrijedna jedna posve nova velikaška kabanica od svilenog latka modre boje, a s gajtanima i pucetima od zlatnih niti. Čudinović³ procijenio ju je, da vrijedi 50 forinti. Ostalo odijelo bilo je starije i već istrošeno, tako isto i rubenina. Druge robe bilo je malo: štapić od trstike sa srebrenom glavicom, dvije stare kubure s točkovima, dva svijećnjaka od smjese srebra i olova, soljenka takodjer od smjese olova i srebra, jedan džepni nožić, četiri para običnih noževa, i druge sitnice. Našla se i vrećica sirove kave, jamačno ostatak onih dviju oka, koje mu bijaše darovao episkop Kristof Mitrović.⁴

Zanimljiviji je popis knjiga, koje su izaslanici našli. Uz historijska djela (Bonfinius,⁵ Hieronim Megiser,⁶ Turski anali, Povijest Napulja, Stjepana Brodarića opis boja na Muhadžkom polju, i. t. d.)⁷ bilo je tu za čudo mnogo prirodopisnih, matematičkih i astronomskih djela, po kojima se može nagovještati, da se je Ritter bavio i tim znanostima. Tu je bio čak i ‘Lexicon mathematicum astronomicum geometricum’, onda ‘Tabulaea sinuum, tangentium et seccantium’, ali i ‘Astrologia gallica, principiis et rationibus propitiis stabilita Joannis Baptistae Morini’.⁸ Najviše dakako našlo se je knjiga i spisa Ritterovih, ukoričenih i neukoričenih, većinom u više primjeraka. Od knjige ‘Bosna captiva’⁹ bilo je samo 29 primjeraka, a od prigodnica (pjesama) godine 1711. i 1712. ispjevanih po 88, 123, 302, pače i 757 primjeraka. Čini se, da su potonje knjižice samo oni kupovali, kojima su bile namijenjene.

Najdragocjenije stvari bili su nesumnjivo rukopisi. U jednoj maloj jednostavnoj ladici bili su pohranjeni razni slikarski nacrti u bojama (concep-

³ Klaić navodi da je Ivan Čudinović Vitezoviću u posljednjim časovima života bio vjeran drug i čuvar, njegov zemljak i sustanar (Klaić 1914: 290).

⁴ Hristofor Dimitrijević-Mitrović, srpski mitropolit od 1710. do 1712.

⁵ Riječ je o ugarskom povjesničaru Antonu Bonfiniju i njegovu djelu *Antonii Bonfinii Rerum Ungaricarum Decades quator* (Basileae, 1568; Lipsiae, 1936).

⁶ Hieronim Megiser (1554/1555–1618/1619), njemački polihistor, jezikoslovac, leksikograf, povjesničar. Povijesno mu je djelo: *Annales Carinthiae*, (sv. I–II, Leipzig, 1612). O njem vidi: Doblinger 1905: 431–478; *Slovenski biografski leksikon* 1933: 84–87; *Allgemeine Deutsche Biographie* 1885: 183–185; Jembrih 2005: 147–162.

⁷ Opis Mohačke bitke dostupan je u hrvatskom prijevodu. Vidi: Brodarić 1990.

⁸ Riječ je o francuskom matematičaru, astrologu i astronomu Jean-Baptisteu Morinu (1583–1656).

⁹ Autor u njoj opisuje pogibiju posljednjega bosanskoga kralja Stjepana Tomaševića (1461–1463). Primjerak u NSK, Zagreb, sign. R 2507; prijepis istoga djela u: Arhiv HAZU, Zagreb, sign. II. d. 86.

tae pictoriae cum diversis coloribus); onda su se našla tri svežnja listova i drugih pisma i isprava. Našla se još dva rukopisa (izvorni i tuđji prijepis) ‘Banologije’,¹⁰ i čitavi rukopis djela ‘Serbia illustrata’.¹¹ Napokon bilo je tu još šesnaest rukopisnih zbornika, sve od Pavla Rittera, i to deset u obliku čitavoga arka, i šest u obliku četvrtine arka.

Popisivanje Ritterove ostavine trajalo je i slijedećih dana mjeseca siječnja. Kamo su poslije toga dospjele njegove stvari, nema vijesti; znade se samo, da je ugarska kancelarija sve njegove rukopise kao osobite dragocjenosti pridržala, te ih u svoju pismohranu smjestila. Tu su ti rukopisi bili pohranjeni sve do 1749, kad ih je po nalogu carice i kraljice Marije Terezije preuzeo zagrebački kanonik Baltazar Adam Krčelić,¹² da s pomoću njihovom sastavi povjesnicu Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Krčelić je taj bogati poklad donio u onaj Zagreb, koji je Ritteru posljednjih godina života njegova prouzročio toliko gorkih časova“ (Klaić 1914: 290- 291).

Spomen-ploča Pavlu Ritteru Vitezoviću u Beču

Još 14. listopada 1917. godine zaključio je Meštarski zbor Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ u Zagrebu da se dvojici zaslužnih Hrvata, povjesničarima Pavlu Ritteru Vitezoviću i njegovu prijatelju, kanoniku Jurju Marceloviću, podigne dostojna spomen-ploča u Beču, gdje su obojica umrla i pokopana. Do ostvarenja spomenute odluke prošlo je gotovo devet godina. Naime zajednička spomen-ploča s obama imenima spomenutih hrvatskih velikana postavljena je u bečkoj prvostolnici 1926. U arhivskim zapisima spomenute Družbe, uz ostalo, čitamo: „Časna ‘Braća Hrvatskoga Zmaja’, kao čuvari starih hrvatskih tradicija i svijetle hrvatske povijesti, odlučise

¹⁰ Vidi: Katalog izložbe Pavao Ritter Vitezović u zbirci rukopisa NSK u Zagrebu, prir. Ivan Kosić, 2013: 64-71. Riječ je o jednom „od najboljih Vitezovićevih historiografskih djela“. U njem piše o banskoj časti i vlasti te sadrži poglavlja: 1. Ime „ban“, 2. Starina banova, 3. dostojanstvo bana, 4. Banska vlast, 5. Banska uzvišenost, 6. Banski naslov, 7. Banska moć, 8. Banski prihodi, 9. Banski novac, 10. sjedište bana, 11. Prostranstvo i dioba banije. U NSK u Zagrebu postoji rukopis Vitezovićeve Banologije (autograf), sign. R 3455; jedan prijepis, ispravljen Vitezovićevom rukom, nalazi se u Arhivu HAZU, Zagreb, sign. II d 36. Zanimljivo je spomenuti da je Ljudevit Gaj preveo na hrvatski jezik Vitezovićevu Banologiju i objavio je u *Danici ilirskoj* za godinu 1863.

¹¹ Isto: 72-73. Riječ je o povijesti srednjovjekovne Srbije od najstarijega doba do pada Smedereva pod Turke 1459. Tim je djelom Vitezović, kao autor djela *Croatia rediviva* (‘Oživljena Hrvatska’) i autor prve sustavne povijesti Srbije! Rukopis se čuva u NSK u Zagrebu, sign. R 3452. Vidi još: Blažević 2009: 208-227.

¹² O Krčeliću vidi: Brnardić Shek 2009.

da tim zaslužnim Hrvatima podignu u historičkoj Katedrali mramornu spomen-ploču, da i pred stranim kulturnim svijetom dokažu, da je malena Hrvatska i u svojim teškim i burnim godinama prošlosti svoje imala velikih sinova i to ne samo na ljutom maču, već i na zlatnom peru, koji su pronijeli časno ime i preko granica svoje domovine.

Posvršivši sve potrebite predradnje, razaslavši i pozive i oglašivši putem hrvatskih Novina polazak u Beč /Wien/ prispio je i zakazani dan odlaska 26. lipnja 1926. Velikome broju Zmajске Braće, koji pod vodstvom velikoga Meštra Emilija pl. Laszowskog, Prazmaja Brloškog i Ozaljskog pod razvitim svojim bijelim barjakom krenuše na put, pridružilo se vanredno mnogo odličnika rodoljuba i ostalih izletnika, što iz samoga Zagreba, što iz bliže i daljnje okolice, a bijaše ih i iz ostale Hrvatske, u svemu daleko preko tristotine da učestvuje kod ove lijepe rodoljubne kulturne hrvatske slave i odadu dužnu poštu zaslužnim sinovima roda svoga Pavlu Ritteru Vitezoviću i Jurju Marceloviću.“ Potom se opisuje tko je sve iz užega Odbora prisustvovao toj svečanosti otkrivanja spomen-ploče, bili su to: „Zagrebački prečasni kaptol zastupao je preuzvišeni gospodin biskup dr. Dominik Premuš, dok su glavni grad Hrvatske, naš bijeli Zagreb odlično predstavljala gospoda dr. Stjepan Srkulj,¹³ Zmaj Pešćenički i Msr. dr. Svetozar Rittig,¹⁴ Zmaj Pribudovački I, gradski zastupnici. Tvrdi i ponositi grad Senj zastupao je njegov načelnik gospodin profesor Rivisechi. Od strane zagrebačkih društava poslala su svoja naročita izaslanstva ‘Hrvatska žena’, ‘Katarina Zrinska’, a da nije manjkao i ‘Hrvatski sokol’ razumije se i samo po sebi“ (Kaurić 1926–1927:12). Organizacijski je odbor za taj događaj priredio i dao tiskati pozivnice na njemačkom i hrvatskom jeziku.

Na sreću imamo i opis samoga čina prije otkrivanja spomen-ploče: „Točno prema objavljenom rasporedu sabraše se svi spomenuti učesnici ove lijepe kulturne slave u prvostolnoj crkvi sv. Stjepana da prisustvuju svečanoj sv. misi koju je celebrirao, uz veliku asistenciju Njegove preuzvišenosti, biskup dr. Dominik Premuš.¹⁵ Na koru pjevao je mali pjevački zbor ‘Braće Hrvatskoga

¹³ Stjepan Srkulj (1869–1951), srednjoškolski profesor, povjesničar, zagrebački gradonačelnik (1917–1920. i 1928–1932). Uz ostala djela, poznata je njegova *Hrvatska povijest u dvadeset karata* (1937).

¹⁴ Svetozar Rittig (1873–1961), svećenik, crkveni povjesničar, zauzet u hrvatskoj politici. Osnivač *Staroslavenskoga instituta* u Zagrebu kojemu je bio na čelu sve do svoje smrti. Za nekrolog o Svetozaru Rittigu vidi: Vjekoslav Štefanić, Svetozar Rittig. U: *Slovo*. Časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu, br. 11–12, Zagreb 1962. 5–12 i u *Ljetopis JAZU*, knj 68, Zagreb 1963. 236–240.

¹⁵ Dominik Premuš (1861–1934) rođen je u Prelogu (Međimurje), pomoćni biskup zagrebački i naslovni biskup beogradski i smederevski.

Die Brüder vom Kroatischen Drachen in Zagreb und der kroatische Verein „Prosvjeta“ in Wien, veranstalten unter dem Protektorate Sr. Exc. des Herrn Dr. Milan Dj. Milojević, Gesandten des Königreiches S. H. S. in Wien, und unter Teilnahme der Vertretung der serb. Kirchengemeinde, des jugoslawischen Unterstützungsvereines, der Frauenvereinigung S. H. S., der jugoslawischen Akad. Vereinigung „Sloga“, des kroatischen Kulturvereines im Burgenlande und des Burgenländischen Kroatischen Vereines in Wien, am 27. Juni 1926 die feierliche

ENTHÜLLUNG DER GEDENKTAFEL

für die kroat. Historiker **Paul Ritter-Vitezović** und **Georg Marcelović** in der Metropolitankirche zu St. Stephan in Wien, zu welcher Euer Wohlgeboren höchlichst eingeladen werden.

FESTPROGRAMM:

- I. Um 1/2 12 Uhr vorm. hl. Messe in der Stephanskirche unter Mitwirkung des kleinen Gesangschores der Brüder vom kroatischen Drachen.
- II. Um 1 Uhr nachm. feierliche Enthüllung der Gedenktafel für Ritter-Vitezović und Marcelović.
- III. Nach der Enthüllung findet im Konsistorialsaal des erzbisch. Palais der Festvortrag über das Leben und Wirken der beiden Obgenannten statt.
- IV. Um 8 Uhr abends Festkonzert im Saale »Zum grünen Tor«, VIII. Lerchenfelderstrasse 14 unter Mitwirkung des kleinen Gesangschores der Brüder vom kroatischen Drachen und des Tamburitzas-Orchesters des Kroatischen Vereines »Prosvjeta«.

NACH DEM KONZERT GESELLIGE UNTERHALTUNG MIT TANZ

Eintritt gegen freiwillige Beiträge. Wien, im Juni 1926. Programme an der Konzertkasse. Das Festkomitee.

Braća Hrv. Zmaja iz Zagreba i Hrvatsko društvo „Prosvjeta“ u Beču, priređuju pod pokroviteljstvom gospodina Dr. Milana Dj. Milojevića, poslanika Kraljevine S. H. S. u Beču i sudjelovanjem Zastupstva Srpske Crkv. Općine, Jugoslovenskog Pripomoćnog društva, Udruženja Žena S. H. S., Jugosl. Akad. Udruženja »Sloga«, Hrvatskog Kulturnog društva u Gradišću, Gradišćanskog Hrvatskog društva u Beču, dne 27. VI. 1926. svečano odriče

SPOMENPLOČE

hrvatskim historičarima **Pavlu Ritteru-Vitezoviću** i **Gjuri Marčeloviću** u stolnoj crkvi sv. **Stjepana** u Beču, na koje se ovime časti Vaše p. n. gospodstvo sa cijenj. obitelji najljudnije pozvati.

RAZPORED:

- I. U 1/2 12 sati prije podne sv. misa u prvostolnoj crkvi sv. Stjepana u Beču, za koje pjeva mali pjevački zbor Braće hrv. Zmaja.
- II. U 1 sat poslije podne svečano odriče spomenploče u stolnoj crkvi sv. Stjepana. Poslije odriča polazi se u konsistorijalni dvorani, nadbiskupskog dvora, gdje će se održati predavanje o životu i radu Vitezovića i Marčelovića.
- III. U 8 sati na večer svečani Koncert u dvorani »Zum grünen Tor«, VIII. Lerchenfelderstrasse 14, kod kojeg sudjeluje mali pjevački zbor Braće Hrv. Zmaja i tamburaški zbor Hrvatskog društva »Prosvjeta«.

POSLIJE KONCERTA SLOBODNA ZABAVA SA PLESOM

Ulaz uz dobrovoljni prinos. Beč u lipnju 1926. Program na blagajni. Priredjivački Odbor.

PROCIŠKA, WIEN, I., SPISANO. 8.

Pozivnica na njemačkom i hrvatskom

Zmaja' hrvatsku misu, pod majstorskim ravnanjem svoga zborovodje Jurice Prejca, Zmaja Ratkajskoga,¹⁶ dok je onim velikim orguljama upravo odlično upravljao Nikola Cerjak, Zmaj Kaptolski II. Poslije svete mise uputiše se svi učesnici ovog kulturnoga hrvatskog slavlja u svečanu dvoranu Njegove uzoritosti Kardinala dra. Pifflla bečkog Nadbiskupa gdje je Meštar knjige i umijeća Milutin Mayer, Zmaj Sveto-helenski¹⁷ održao svečano komemorativno predavanje o životu i radu Ritter-Vitezovića i Marcelovića.

¹⁶ Gjuro (Jurica) Prejac (1870–1936), rođen u Desiniću, skladatelj, glumac, redatelj i libretist. Još se i danas pjevaju njegove pjesme: Vu plavem ternaci i Peharček moj. Prejac za kazališno izvođenje prilagođava Šenoina djela *Čuvaj se senjske ruke* i *Seljačka buna*. Napisao je komedije: *Zajutrak*, *Tko je mrtav*, *Znatiželjni tast*. O Prejcu vidi: Velimir Šlogar, Gjuro Prejac – veliki hrvatski umjetnik rođen u Desiniću. U: *Hrvatsko zagorje*. Časopis za kulturu, XIX, br. 1–2, Krapina 2013. 194–197.

¹⁷ Milutin Mayer (1874–1958), hrvatski romanopisac. Čudna je informacija u *Hrvatskoj književnoj enciklopediji*, sv. 3, 2011: 48, u kojoj se spominje da mu je „Zmaj Sveto-helenski“ pseudonim; to mu je zapravo zmajsko ime kakvo si uzima svaki član Družbe Braća Hrvatskoga Zmaja.

Nakon završene svečane akademije pristupilo se samom svečanom činu otkrića ploče spomenice u samoj katedrali. Veliki Meštar Emilije pl. Laszowski,¹⁸ Prazmaj Brloški i Ozaljski, održao je stvaran, snažan govor u klasičnoj latinštini, prikazavši djelovanje slavljenika i zatim skinuo zavjesu sa prekrasne spomen-ploče. Spomen-ploča izrađena je iz sivog mramora sa bijelo obojenim uklesanim natpisom koji glasi:

MEMORIAE
CLARORUM CROATORUM
RERUM GESTARUM PATRIAE
SCRIPTORUM
PAULI bar. RITTER – VITEZOVIĆ
vicecom. Licae et Corbaviae
*SEGNIAE 1. I. 1652. – † Wiennae 21. I. 1713.
et
GEORGI MARCELOVIĆ
Canon. eccl. Zagrab.
*ZAGRABIAE 7. IV. 1701. – † WIENNAE 13. IV. 1741.
QUORUM OSSA IN SINU S: STEPHANI
REQUIESCUNT.
Fr. Drac. Croat. P. P. 1926.

Hrvatski prijevod:

Na spomen
znamenitih Hrvata povjesničara Domovine
Pavla baruna Rittera – Vitezovića
dožupana Like i Krbave
*u Senju 7. I. 1652. – † u Beču 21. I. 1713.
i
Jurju Marceloviću
kanoniku crkve Zagrebačke
*u Zagrebu 7. IV. 1701. – † u Beču 15. IV. 1741.
čije kosti počivaju
u krilu Sv. Stjepana

‘Braća Hrvatskoga Zmaja’ po ovlaštenju 1926.

¹⁸ Emilije Laszowski (1868–1949), povjesničar, arhivist, jedan od utemeljitelja Družbe Braća Hrvatskoga Zmaja 1905. u Zagrebu.

Spomen-ploča Vitezoviću i Marceloviću u bečkoj katedrali do 12. travnja 1945. kad ju je uništio požar

Veliki Meštar je na to predao a prelat preč. g. Kampret preuzeo je, kao zastupnik Nadbiskupov¹⁹ spomen-ploču održavši tom zgodom, također na latinskome jeziku, snažan govor istaknuvši naročito slavno i zaslužno ime Hrvatsko u historiji.

Kod otkrića spomen-ploče sudjelovalo je također i slovačko potporno društvo u Beču pod zastavom, a austrijsko Ministarstvo Unutrašnjih poslova, Ministarstvo Nastave izašlo je također svoje izaslanike, dok je ovoj lijepoj i zaista veličanstvenoj kulturnoj slavi prisustvovalo i mnoštvo odličnog bečkog građanstva.²⁰

Prigodom otkrića spomen-ploče dijelila se među prisutnima brošura g. Milutina Mayera, Zmaja Svetoheleskog o Ritter-Vitezoviću i Marceloviću.²¹

Nakon izvršenja svečanog otkrića spomen-ploče priredjen je bio u svratištu 'Beim Grünen Tor' zajednički banket, koji je dakako uz rodoljubne nazdravice protekao u vrlo ugodnom raspoloženju. Na večer toga dana, točno prema objavljenom rasporedu održan je u svečanoj dvorani svratišta 'Beim Grünen Tor'²² vrlo uspješni koncert malog pjevačkog zbora Braće Hrvatskoga Zmaja u zajednici s tamburaškim zborom hrvatskog društva „Prosvjeta“, koji je u ogromnom broju posjetilo domaće građanstvo bijeloga Beča, a među mnogobrojnim odličnicima nalazilo se i poslanstvo Kraljevine S. H. S.

Bečani su bili oduševljeni i puni hvale za našu hrvatsku pjesmu a u opće susretali su svuda i na svakom koraku Hrvate sa najvećom simpatijom.

Ostalo vrijeme svoga boravka u nekadašnjem carskom Beču iskoristili su Zmajevci i ostali učesnici ove lijepe hrvatske kulturne slave na razgle-

¹⁹ Tadašnji nadbiskup Bečke dijeceze bio je Friedrich Gustav Piffl (1864–1932). O njemu vidi: Krexner 1988.

²⁰ Uz ostale, kao što se iz *Pozivnice* vidi, u svečanost otkrivanja spomen-ploče bila su uključena dva Društva, Hrvatsko Kulturno društvo u Gradišću i Gradišćansko Hrvatsko društvo u Beču.

²¹ Brošura je tiskana dvojezično: hrvatskim i njemačkim jezikom. Juraj Marcelović autor je rukopisnoga povijesnoga djela: *Synopsis diplomatum aliorumque monumentorum Croatiae respicientium ab. an. 1232. usque ad an. 1693. chronologice disposita*. Izvornik je pohranjen u knjižnici Metropolitana u Zagrebu.

²² U ulici Lerchenfederstrasse 14 u Beču.

davanje kulturnih ustanova i ostalih znamenitosti grada na plavom Dunavu, te se oprostite razdragana srca s ugodnim i veselim Bečlijama i otputovaše natrag u svoj zavičaj, svjesni, da su i opet izvršili jedno kulturno djelo na čast i ponos hrvatskoga naroda!²³

Zanimljivo je još spomenuti nekoliko podataka koje je u svom članku, u glasilu *Hrvatski Zmaj*, naveo Leon Kaurić, zmaj banovački, u vezi s putovanjem u Beč na otkrivanje spomen-ploče: „Dužnost mi je spomenuti, da je vlada Austrijske republike sve izletnike oprostila od plaćanja vizuma, a to iznosi 75 Din. po osobi, a k tomu podijelila nam je 30% popusta na svojim željeznicama. Jednako je i vlada naše države izašla spremno u susret učesnicima ove proslave time, što je dozvolila polvoznu željezničku pristojbu do državne granice. Ne smijem nipošto zaboraviti na bečke svratištare, koji su u svojim svratištima dali izletnicima 30 do 50% popusta. Svima, koji su toli blagohotno doprinijeli i na svoj način pripomogli, da je ova kulturna proslava ovako dolično i dostojanstveno mogla biti provedena, izrazuje ova glavna skupština svoju najtopliju zahvalu“ (Kaurić 1926/1927: 13).

Sve smo ovo naveli da bi se razabralo kako je tada bilo lako postaviti spomen-ploču u Beču u katedrali sv. Stjepana. Ploča je ostala na mjestu sve do 12. travnja 1945. kada su Rusi granatama gađali Beč. Tada je srušen dio katedrale u kojem se nalazila spomen-ploča, pa je i ona uništena u ruševinama. Godine 2013. Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ pokrenula je inicijativu, na poticaj autora ovih redaka, da se spomen-ploča Vitezoviću u Beču obnovi i postavi na isto mjesto u katedrali. No čini se da u bečkim katedralnim upravnim tijelima nisu raspoloženi za takav čin. Pokušava se, osim toga, postaviti i ploča na zgradi, to jest mjestu gdje se nekada nalazio Hrvatski kolegij u Beču, u kojemu je Vitezović duže vrijeme boravio. Možda će okolnosti ići na ruku te se ostvari zamisao oko postavljanja bečke spomen-ploče Pavlu Ritteru Vitezoviću koji je u hrvatskoj književnosti i povijesti ostavio neizbrisiv trag.

Alojz Jembrih

²³ Navedeni je tekst autor ovoga priloga prepisao iz arhivske građe, omot br. 40, koji se nalazi u prostorijama Družbe Braće Hrvatskoga Zmaja, u Kamenitoj 3 u Zagrebu, a sredio ju je Viktor Mohr (1956/1957). Dokumentaciju mi je posredovao maestro Josip degl'Ivellio, zmaj brački II. kojemu najsrdačnije zahvaljujem na susretljivosti. Osvrt na postavljanje spomen-ploče objavljen je i u Glasilu Družbe Braće Hrvatskoga Zmaja: *Hrvatski Zmaj*, za god. 1926/1927: 10-13.

Literatura

- Behsel, Anton. 1829. *Verzeichniss aller in der Kaiserl. Haupt und Residenzstadt Wien imt ihren Vorstädten befindlicher Häuser*. Beč: Gerold.
- Blažević, Zrinka. 2009. Poetika i politika ranonovovjekovne kulture translacije: „Serbia illustrata“ Pavla Rittera Vitezovića (1652 – 1713). *Ljetopis Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“* 14: 208–227.
- Brnardić Shek, Teodora. 2009. *Svijet Baltazara Adama Krčelića*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest.
- Brodarić, Stjepan. 1990. *Mohačka bitka 1526*. Vinkovci: Privlačica.
- Czeike, Felix. 1992. *Historisches Lexikon*, sv. 3. Beč: Kremayr & Scheriau.
- Doblinger, Max. 1905. Hieronymus Megisers Leben und Werke. *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung* 26: 431–478.
- Glesinger, Radoslav. 1965. Od koje je bolesti umro Pavao Ritter-Vitezović? *Liječnički vjesnik* 87 (5):
- Harrer, Paul. 1954. *Wien, seine Häuser, Menschen und Kultur*, sv. 4/1. Beč: rukopis.
- Jembrih, Alojz. 2005. Je li Megiser narodne poslovice skupio u Istri? U: *Buzetski zbornik* 31. Buzet:
- Kaurić, Leon. 1926–1927. Ljetopis družbe "Braća Hrvatskog Zmaja" za g. 1926.-1927. *Hrvatski zmaj. Glasilo Družbe Braća Hrvatskog Zmaja, Zagreb*.
- Klaić, Vjekoslav. 1914. *Život i djela Pavla Rittera Vitezovića*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Krexner, Martin. 1988. *Hirte an der Zeitenwende*. Beč: Dom-Verlag.
- Mikloušić, Tomaš. 1821. *Izbor dugovanj vsakoverstneh*. Pretisak 2009. Prir. A. Jembrih. Donja Stubica: Kajkaviana.
- Salzberg, J. Wolfgang. 1927. *Häuser-Kataster der Bundeshauptstadt Wien*. Beč. *Verzeichnis der Liegenschaften im Gemeindegebiete der K. K. Bundeshauptstadt Wien*. 1885. Beč.
- Winkler's Orientirungs-Plan*. 1862. Beč: vlastita naklada.
- Slovenski biografski leksikon*. 1933. sv. II, Ljubljana.
- Allgemeine Deutsche Biographie*. 1885. sv. XXI. Leipzig: Bayerisches Akademie der Wissenschaften.
- Katalog izložbe, Pavao Ritter Vitezović. 2013. Zagreb: NSK.